

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. Jurnal Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

UDC:173.5-002.23

TARJIMONLIK FAOLIYATIDA SUN'Y INTELEKTDAN FOYDALANISH: IMKONIYATLAR, CHEKLOVLAR VA PROFESSIONAL KOMPETENSIYALAR

Jabbarova Mavluda G'affarovna

O'z. DJTU. Roman - german tillari tarjimashunosligi kafedrası stajor-o'qituvchisi

jabbarova1970@gmail.com

ORCID:0009-0001-3571-2951

Annotatsiya. Maqolada tarjimonlik faoliyatiga sun'iy intellekt (SI), neyron mashina tarjimasi va generativ til modellarining kirib kelishi natijasida yuzaga kelayotgan kasbiy transformatsiyalar tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi SI vositalarining tarjima jarayonidagi real imkoniyatlari va cheklovlarini tizimlashtirish, inson tarjimoni saqlab qolayotgan funksional ustunliklarni aniqlash hamda zamonaviy professional kompetensiyalar modelini taklif etishdan iborat. Tadqiqot 2019–2026-yillarda chop etilgan xalqaro ilmiy manbalar, Yevropa Komissiyasining EMT kompetensiyalar ramkasi, O'zbekistonning sun'iy intellektni rivojlantirish strategiyasi va mahalliy ilmiy adabiyotlar asosida qiyosiy-kontent tahlil usulida amalga oshirildi. Natijalar SI tezlik, terminologik izchillik, katta hajmdagi matnlarni dastlabki qayta ishlash va post-tahrirni qo'llab-quvvatlashda samarali ekanini, biroq kontekst, pragmatika, madaniy implikatsiya, etik mas'uliyat va yuqori xavfli sohalarda mustaqil yakuniy qaror chiqarishda cheklovlarga egaligini ko'rsatdi. Zamonaviy tarjimon uchun lingvomadaniy, texnologik, post-tahrir, sifat va riskni boshqarish, axborot xavfsizligi, etik va uzluksiz o'rganish kompetensiyalarining integratsiyasi zarur degan xulosaga kelindi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, tarjimonlik, generativ SI, neyron mashina tarjimasi, post-tahrir, tarjimon kompetensiyasi, sifat nazorati, etik mas'uliyat.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ВОЗМОЖНОСТИ, ОГРАНИЧЕНИЯ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ

Аннотация. В статье анализируется трансформация переводческой деятельности под влиянием искусственного интеллекта, нейронного машинного перевода и генеративных языковых моделей. Цель исследования заключается в систематизации возможностей и ограничений ИИ в профессиональном переводе и определении компетенций, необходимых переводчику в условиях человеко-машинного взаимодействия. На основе сравнительного и контент-анализа международных исследований 2019–2026 гг., рамки компетенций ЕМТ, стратегии развития искусственного интеллекта в Узбекистане и отечественной научной литературы показано, что ИИ повышает скорость обработки текста, поддерживает терминологическую согласованность и постредактирование, однако не устраняет потребность в человеческом контроле. Наиболее

уязвимыми остаются прагматика, культурные смыслы, неоднозначность, этическая ответственность и работа с конфиденциальными либо высокорисковыми текстами. Обоснована необходимость интеграции лингвокультурной, технологической, постредакторской, этической, информационно-безопасностной и риск-ориентированной компетенций современного переводчика.

Ключевые слова: искусственный интеллект, перевод, генеративный ИИ, нейронный машинный перевод, постредактирование, компетенция переводчика, контроль качества, профессиональная этика.

USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TRANSLATION PRACTICE: OPPORTUNITIES, LIMITATIONS, AND PROFESSIONAL COMPETENCIES

Abstract. This article examines the transformation of professional translation under the influence of artificial intelligence, neural machine translation, and generative language models. The study aims to systematize the practical opportunities and limitations of AI-assisted translation and to identify the professional competencies required in human–AI workflows. A comparative content analysis was conducted using international studies published between 2019 and 2026, the European Master's in Translation competence framework, Uzbekistan's national AI development strategy, and Uzbek scholarly literature. The findings indicate that AI can accelerate first-draft production, improve terminological consistency, support large-scale text processing, and facilitate post-editing. At the same time, AI remains vulnerable in context-sensitive interpretation, pragmatic intent, cultural implications, ambiguity, ethical accountability, confidentiality, and high-risk specialized translation. The paper argues that professional translators increasingly need an integrated competence profile combining linguistic-cultural expertise, AI and machine-translation literacy, post-editing, quality and risk management, information security, ethical judgment, and lifelong learning. Human responsibility therefore shifts from mere text production toward critical verification, decision-making, and accountable communication.

Keywords: artificial intelligence, translation, generative AI, neural machine translation, post-editing, translator competence, quality assurance, professional ethics.

KIRISH

Raqamli transformatsiya tarjimonlik faoliyatining texnologik bazasini keskin o'zgartirdi. Avval tarjima xotirasi, terminologik bazalar va kompyuter yordamidagi tarjima (CAT) vositalari tarjimonning ish jarayonini qo'llab-quvvatlagan bo'lsa, bugungi bosqichda neyron mashina tarjimasi va generativ sun'iy intellekt tizimlari matnni bevosita ishlab chiqish, qayta yozish, uslubiy moslashtirish va variantlar yaratish imkoniga ega bo'ldi. Bu holat tarjimonni texnologiyadan foydalanuvchi mutaxassisdan

ko'ra, inson–mashina hamkorligi doirasida qaror qabul qiluvchi, tekshiruvchi va yakuniy sifat uchun javobgar kommunikatorga aylantirmoqda. EMT kompetensiyalar ramkasi ham tarjimon tayyorlashda texnologik jihatdan kuchli, dinamik mehnat bozoriga moslashuvchan kompetensiyalar zarurligini ta'kidlaydi (1).

Sun'iy intellektning tarjimadagi ahamiyati faqat tezlik bilan cheklanmaydi. Katta hajmdagi matnni dastlabki qayta ishlash, termin variantlarini taqqoslash, parallel matnlar asosida yechim topish, uslubiy variantlar taklif qilish va post-tahrir jarayonini tezlashtirish SI vositalarining amaliy ustunliklaridandir. Biroq mashina tarjimasi savodxonligi – ya'ni tizimning qanday ishlashi, qachon ishonish mumkinligi va qachon tekshiruv zarurligini bilish – professional foydalanishning asosiy sharti bo'lib qolmoqda (2).

Texnologik taraqqiyot tarjimon kasbining yo'qolishini emas, uning funksional qayta taqsimlanishini keltirib chiqarmoqda. Vieira tadqiqotida tarjimonlarning avtomatlashtirishga munosabati ko'proq texnologiyaning cheklovlari va mehnat bozori amaliyotlari bilan bog'liqligi ko'rsatilgan; muallif inson tarjimoni rolini toraytirish emas, balki konsultativ, ijodiy va kommunikativ vazifalar bilan kengaytirish zarurligini ilgari suradi (3). Shunday ekan, muammo "SI tarjimon o'rnini bosadimi?" degan savoldan ko'ra "SI sharoitida professional tarjimonning qiymati qaysi kompetensiyalar orqali namoyon bo'ladi?" degan savolga ko'chmoqda.

O'zbekistonda ham sun'iy intellekt texnologiyalarini iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarga joriy etish davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanmoqda. 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son qaror bilan tasdiqlangan "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasi" huquqiy, texnologik va iqtisodiy asoslarni shakllantirish, kadrlar salohiyatini oshirish va SI yechimlarini ustuvor yo'nalishlarga tatbiq etishni nazarda tutadi (9). Bu jarayon til xizmatlari va tarjimon tayyorlash tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotning maqsadi – tarjimonlik faoliyatida SI dan foydalanishning asosiy imkoniyatlari va cheklovlarini ilmiy manbalar asosida tizimlashtirish, inson tarjimoni saqlab qolayotgan ustun kompetensiyalarni aniqlash hamda SI vositalari bilan ishlash sharoitida zamonaviy professional kompetensiyalar modelini asoslash.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot nazariy-analitik xarakterga ega bo'lib, sistematik bo'lmagan maqsadli adabiyotlar sharhi, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil va kompetensiyalarni xaritalash usullariga tayandi. Asosiy empirik va konseptual material sifatida 2019–2026-yillarda chop etilgan xalqaro ilmiy ishlar, Yevropa Komissiyasining EMT kompetensiyalar ramkasi, O'zbekiston Respublikasining SI bo'yicha strategik hujjati hamda o'zbek mualliflarining mavzuga oid tadqiqoti tanlandi. Manbalarni tanlashda uch mezon qo'llandi: birinchidan, tarjima texnologiyasi yoki generativ SI bilan bevosita bog'liqlik; ikkinchidan, professional kompetensiya, post-tahrir, sifat yoki etik mas'uliyat masalasini yoritish; uchinchidan, natijalarni tarjimon tayyorlash va amaliy tarjima jarayoniga tatbiq etish imkoniyati.

Tahlil ikki bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda manbalardagi SI ning funksional afzalliklari va xatarlari "tezlik va unumdorlik", "terminologik izchillik", "kontekst va pragmatika", "madaniy moslik", "maxfiylik va etika", "kognitiv yuklama", "sifat nazorati" kategoriyalari bo'yicha kodlandi. Ikkinchi bosqichda ushbu kategoriyalar tarjimon kompetensiyalariga moslashtirilib, lingvistik-madaniy, texnologik, post-tahrir, strategik, etik, axborot xavfsizligi, sohaviy va uzluksiz o'rganish kompetensiyalaridan iborat integrativ model ishlab chiqildi. Tadqiqotda mustaqil tajriba yoki so'rovnoma o'tkazilmaganligi sababli keltirilgan xulosalar tanlangan adabiyotlar sinteziga asoslanadi.

NATIJALAR

Tahlil natijalari tarjimonlikda SI ning eng katta qiymati takrorlanuvchi va katta hajmdagi operatsiyalarni tezlashtirishda namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Generativ

tizimlar va neyron mashina tarjimasi dastlabki tarjima variantini soniyalar ichida yaratishi, terminologik muqobillarni taklif qilishi, parallel tuzilmalarni saqlashi va bir xil mazmundagi matnlarni izchil qayta ishlashi mumkin. Bunday imkoniyat ayniqsa texnik hujjatlar, kataloglar, ichki korporativ materiallar va katta hajmdagi axborot oqimlarida tarjimonning vaqtini tejaydi. Kwok va hammualliflar GPT yordamidagi post-tahrir o'quvchi tarjimalarida leksik murakkablikni oshirishi mumkinligini ko'rsatgan, biroq sintaktik ta'sir doim ham bir xil emasligi qayd etilgan (6). Bu natija SI ni sifatning avtomatik kafolati emas, balki muayyan vazifalarda samarali yordamchi sifatida ko'rish kerakligini anglatadi.

Ikkinchi muhim imkoniyat – post-tahrir va sifat nazoratini qo'llab-quvvatlashdir. SI tarjimon uchun muqobil variantlar, qisqartirilgan yoki rasmiylashtirilgan shakllar, terminlar ro'yxati va stilistik yechimlarni tez ishlab chiqishi mumkin. Bunday ish jarayoni "nol nuqtadan tarjima qilish" modelidan "variantni tekshirish–solishtirish–tahrirlash" modeliga o'tishni kuchaytiradi. Prieto Ramosning institutsional va huquqiy tarjima bo'yicha tadqiqoti texnologiya kuchaygan sharoitda ham til-kommunikativ, strategik-metodologik va sohaga oid kompetensiyalar tarjima sifati uchun markaziy bo'lib qolishini ko'rsatadi (5).

Uchinchi imkoniyat – resurslar bilan ishlashni integratsiyalashdir. Zamonaviy tarjimon bir vaqtning o'zida korpus, terminologik baza, tarjima xotirasi, qidiruv tizimi va generativ SI dan foydalanishi mumkin. Shu sababli texnologik kompetensiya alohida dastur tugmalarini bilishdan ko'ra kengroq tushunchaga aylandi: vazifaga mos vositani tanlash, natijani verifikatsiya qilish, ma'lumot manbasini tekshirish, promptni maqsadga muvofiq tuzish va inson nazoratini qaysi bosqichda kuchaytirish kerakligini bilish mazkur kompetensiyaning tarkibiy qismidir.

1-jadval. Tarjimonlik faoliyatida SI dan foydalanishning funksional modeli

Jarayon bosqichi	SI ning foydasi	Asosiy xavf/cheklov	Zarur inson kompetensiyasi
Dastlabki tarjima	Tezkor draft, katta hajmni qayta ishlash	Mazmuniy xato, kontekst yo'qolishi	Lingvistik va strategik kompetensiya
Terminologiya	Variantlar va izchillikni taklif qilish	Noto'g'ri yoki soha uchun noaniq termin	Sohaviy va terminologik kompetensiya
Post-tahrir	Tahrir variantlari, uslubiy soddalashtirish	Avtomatik yechimga ortiqcha ishonch	Post-tahrir va tanqidiy baholash
Sifat nazorati	Xatolarni aniqlashga ko'mak	Yashirin mantiqiy/pragmatik xatolar	Risk va sifatni boshqarish
Maxfiy material	Tezkor qayta ishlash imkoniyati	Ma'lumotlar sizib chiqishi, huquqiy xavf	Axborot xavfsizligi va etika

SI ning cheklovlari, avvalo, tarjimaning kontekstual va pragmatik tabiatida ko'rinadi. Til birligi faqat lug'aviy moslik bilan emas, balki kommunikativ vaziyat, muallif pozitsiyasi, auditoriya kutishi, janr me'yorlari va madaniy implikatsiyalar orqali ma'no kasb etadi. Generativ model grammatik jihatdan ravon, ammo faktik yoki pragmatik jihatdan noto'g'ri matn yaratishi mumkin. Shu sababli "ravonlik"ni "to'g'rilik" bilan tenglashtirish professional xato hisoblanadi. O'zbek ilmiy matnlarini ingliz tiliga tarjima qilish bo'yicha mahalliy tadqiqotda ham SI ning tezlik va qulaylik afzalliklari bilan birga, kontekst, madaniy sezgirlik va inson nazorati zarurligi ta'kidlangan (10).

Ikkinchi cheklov – yuqori xavfli sohalarda javobgarlik masalasidir. Tibbiy, huquqiy, moliyaviy yoki institutsional tarjimada kichik semantik siljish ham real oqibatlarga olib kelishi mumkin. Bunday sharoitda inson tarjimoni faqat til mutaxassisi emas, balki riskni baholovchi ekspert vazifasini bajaradi. Mau, Wu va Fengning generativ SI yordamidagi huquqiy tarjima treningiga oid tadqiqoti prompt tuzish, natijani baholash va post-tahrir jarayonlari o'quvchiga qo'shimcha kognitiv yuklama berishini, ayrim foydalanuvchilar esa samaradorlik ortishi fonida SI ga ortiqcha ishonib qolishi mumkinligini ko'rsatgan (8). Demak, SI ba'zi kognitiv vazifalarni yengillashtirishi bilan birga, tekshirish va qaror qabul qilish yukini boshqa shaklda oshiradi.

Uchinchi cheklov – maxfiylik, mualliflik huquqi va etik mas'uliyatdir. Professional tarjimada mijoz hujjatlarini ochiq bulutli tizimlarga yuklash, shaxsiy ma'lumotlarni uchinchi tomon servislariga uzatish yoki SI ishlab chiqargan matn manbasini tekshirmasdan topshirish etik va huquqiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ramírez-Polo va Vargas-Sierra tarjima texnologiyalarini o'qitishda etik kompetensiya yetarlicha aniq aks etmayotganini qayd etib, texnologik tayyorgarlik bilan birga axloqiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini ham rivojlantirish zarurligini asoslaydi (4).

Kompetensiyalar tahlili shuni ko'rsatadiki, SI davrida "texnologik mahorat" professional ustunlikning yagona ko'rsatkichi emas. Yang, Hou, Chen va Wider 2026-yilda ekspertlar ishtirokidagi Delphi tadqiqotida yettita asosiy kompetensiya guruhini aniqlagan: lingvistik va madaniy kompetensiya, moslashuvchanlik va uzluksiz o'rganish, kognitiv-emotsional qobiliyatlar, professionallik va etik standartlar, texnologik kompetensiya, loyiha boshqaruvi va interpersonal ko'nikmalar, shuningdek sohaviy bilim (7). Eng yuqori ustuvorlik lingvistik va madaniy kompetensiyaga berilgani SI sharoitida ham insonning til va madaniyatga oid ekspertligi asosiy qiymat bo'lib qolishini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar tarjimonlik kasbida “inson yoki mashina” qarama-qarshiligidan “inson + mashina” hamkorligi modeliga oʻtish ilmiy jihatdan asosliroq ekanini koʻrsatadi. SI tezlik, masshtablilik va texnik yordamda ustun, inson esa maqsad, kontekst, javobgarlik, madaniy moslik va noaniqlikni boshqarishda ustunlik qiladi. Shu sababli professional tarjima qiymati oddiy matn ishlab chiqarishdan koʻra, tarjima jarayonini loyihalash, SI natijasini tekshirish, variantlar orasidan asosli tanlov qilish va yakuniy kommunikativ taʼsir uchun javob berishga koʻchmoqda.

Bu tendensiya tarjimon tayyorlash dasturlarini ham yangilashni talab qiladi. Avvalo, talabaga faqat “qaysi dasturdan foydalanish” emas, balki “qaysi vazifa uchun qaysi vosita xavfsiz va maqsadga muvofiq” ekanini aniqlash oʻrgatilishi kerak. Ikkinchidan, post-tahrir mustaqil amaliy kompetensiya sifatida shakllantirilishi lozim: talaba mashina matnini grammatik tozalash bilangina cheklanmay, terminologiya, fakt, mantiq, pragmatika, uslub, janr va madaniy moslik boʻyicha tekshirishi zarur. Uchinchidan, SI savodxonligi natija sifatini tanqidiy baholash, hallucination va manba noaniqligini sezish, maʼlumotlar maxfiyligini tushunish va inson tekshiruvchi chegaralarini belgilashni oʻz ichiga olishi kerak (2; 4).

Professional kompetensiyalarni integrativ tarzda tashkil etish maqsadga muvofiq. Birinchi qatlamni lingvistik-madaniy kompetensiya tashkil etadi: manba va maqsad tilining chuqur bilimi, janr va uslub meʼyorlari, madaniy konnotatsiya va pragmatik maqsadni anglash. Ikkinchi qatlam – texnologik va SI savodxonligi: CAT vositalari, NMT, LLM, terminologik bazalar va korpuslar bilan ishlash. Uchinchi qatlam – strategik-post-tahrir kompetensiyasi: xatoni aniqlash, ustuvorlashtirish, variantni asoslash va yakuniy sifatni boshqarish. Toʻrtinchi qatlam – etik va xavfsizlik kompetensiyasi: maxfiylik, maʼlumotlar himoyasi, mualliflik huquqi, mijoz bilan shaffof kommunikatsiya. Beshinchi qatlam – moslashuvchanlik va uzluksiz oʻrganish: yangi vositalarni tez oʻzlashtirish, ularning afzallik va cheklovlarini muntazam qayta baholash.

O'zbekiston sharoitida mazkur model alohida ahamiyatga ega. Milliy SI strategiyasi kadrlar salohiyati, infratuzilma va standartlarni rivojlantirishni ustuvor vazifa sifatida belgilaydi (9). Tarjimonlik ta'limida bu vazifa o'zbek tili uchun sifatli parallel korpuslar, terminologik resurslar va sohaviy ma'lumotlar bazalarini yaratish, o'zbekcha-inglizcha va o'zbekcha-ruscha yo'nalishlarda SI natijalarini tizimli baholash, shuningdek mahalliy til va madaniyatga xos xatolar tipologiyasini ishlab chiqish bilan to'ldirilishi lozim. Sitanov va Rahimova ham o'zbek ilmiy matnlarini tarjima qilishda SI ni inson nazorati bilan birlashtirgan gibrid modelni maqbul yo'nalish sifatida ko'rsatadi (10).

Tadqiqotning cheklovi shundaki, unda mustaqil eksperiment o'tkazilmadi va natijalar tanlangan adabiyotlar sinteziga asoslandi. Bundan tashqari, SI texnologiyalari juda tez yangilanayotgani sababli bugungi funksional imkoniyatlar qisqa davr ichida o'zgarishi mumkin. Shu bois keyingi tadqiqotlarda o'zbek til juftliklari bo'yicha tajribaviy korpuslar, professional tarjimonlar ishtirokidagi post-tahrir tezligi va xato tiplari, shuningdek turli generativ tizimlarning maxsus sohalardagi ishonchliligi empirik baholanishi maqsadga muvofiq.

XULOSA

Sun'iy intellekt tarjimonlik faoliyatining ayrim bosqichlarini avtomatlashtirayotgan bo'lsa-da, professional tarjimaning mohiyatini to'liq almashtirmaydi. SI ning asosiy ustunliklari tezlik, masshtablilik, dastlabki variant yaratish, terminologik izchillik va post-tahrirni qo'llab-quvvatlashda namoyon bo'ladi. Asosiy cheklovlar esa kontekstual noaniqlik, pragmatik va madaniy ma'nolarni to'liq anglamaslik, yuqori xavfli sohalarda javobgarlik, maxfiylik, etik va faktik xatolar bilan bog'liq.

Shu sababli kelajak tarjimoni "matnni qo'lda ishlab chiqaruvchi" mutaxassisdan "SI bilan hamkorlik qiluvchi, natijani tekshiruvchi va sifat uchun javob beruvchi" ekspertga aylanadi. Uning professional profili lingvistik-madaniy bilim, texnologik va SI savodxonligi, post-tahrir, sifat va riskni boshqarish, sohaviy bilim, axborot xavfsizligi,

etik mas'uliyat, mijoz bilan kommunikatsiya va uzluksiz o'rganish kompetensiyalarining integratsiyasiga tayanishi kerak. Bunday model SI ni raqib sifatida emas, mas'uliyatli inson nazorati ostidagi produktiv vosita sifatida qo'llash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. European Commission. European Master's in Translation (EMT): Competence Framework 2022. Brussels: Directorate-General for Translation, 2022.
2. Bowker L., Buitrago-Cirio J. Machine Translation and Global Research: Towards Improved Machine Translation Literacy in the Scholarly Community. Bingley: Emerald Publishing, 2019. DOI: 10.1108/9781787567214.
3. Vieira L. N. Automation anxiety and translators // Translation Studies. 2020. Vol. 13, No. 1. P. 1–21. DOI: 10.1080/14781700.2018.1543613.
4. Ramírez-Polo L., Vargas-Sierra C. Translation Technology and Ethical Competence: An Analysis and Proposal for Translators' Training // Languages. 2023. Vol. 8, No. 2. Art. 93. DOI: 10.3390/languages8020093.
5. Prieto Ramos F. Revisiting translator competence in the age of artificial intelligence: the case of legal and institutional translation // The Interpreter and Translator Trainer. 2024. Vol. 18, No. 2. P. 148–173. DOI: 10.1080/1750399X.2024.2344942.
6. Kwok H. L., Shi Y., Xu H., Li D., Liu K. GenAI as a translation assistant? A corpus-based study on lexical and syntactic complexity of GPT-post-edited learner translation // System. 2025. Vol. 130. Art. 103618. DOI: 10.1016/j.system.2025.103618.
7. Yang C., Hou S., Chen J., Wider W. Prioritizing translator competencies in the era of artificial intelligence: a Delphi method study // Discover Education. 2026. Vol. 5. Art. 605. DOI: 10.1007/s44217-026-01642-3.
8. Mau B.-R., Wu Y.-P., Feng H.-H. Mind the cognitive load gap: Student translators' cognitive demands and translation behaviors in GenAI-assisted legal translation // System. 2026. Vol. 139. Art. 104033. DOI: 10.1016/j.system.2026.104033.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2024. Lex.uz.
10. Sitanov S., Rahimova G. Sun'iy intellektning o'zbek ilmiy maqolalarini inglizchaga tarjima qilishdagi roli // Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan. 2024. Vol. 2, Issue 10. P. 106–110. DOI: 10.71337/inlibrary.uz.journal-science-innovative.60314.